

DZIENNIK USTAW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia 26 stycznia 1991 r.

Nr 7

TREŚĆ:

Poz.:

USTAWY:

- 24 — z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników 65
25 — z dnia 21 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej 79

OBWIESZCZENIE

- 26 — Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 1991 r. o sprostowaniu błędu w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1990 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie zawieszenia do dnia 30 czerwca 1991 r. pobierania ceł od niektórych towarów 80

24

USTAWA

z dnia 20 grudnia 1990 r.

o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Ubezpieczenie społeczne rolników, zwane dalej „ubezpieczeniem”, obejmuje mających obywatelstwo polskie rolników i pracujących z nimi domowników, na zasadach określonych w ustawie.

2. W ubezpieczeniu wyodrębnia się:

- 1) ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie,
- 2) ubezpieczenie emerytalno-rentowe.

Art. 2. 1. Ubezpieczenie realizuje Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, zwana dalej „Kasą”.

2. Prezes Kasy jest centralnym organem administracji państwowej, podległym Ministrowi Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

3. Interesy ogółu ubezpieczonych i świadczeniobiorców, dotyczące ubezpieczenia i działalności Kasy, reprezentuje Rada Ubezpieczenia Społecznego Rolników, zwana dalej „Radą Rolników”.

4. W realizacji ubezpieczenia uczestniczą także, w zakresie określonym w ustawie i w odrębnych przepisach, organy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, zwanego dalej „Zakładem”, oraz inne podmioty.

Art. 3. 1. Ubezpieczeniu podlega się z mocy ustawy albo na wniosek.

2. Jeżeli ustawa przewiduje objęcie ubezpieczeniem na wniosek, z wnioskiem o objęcie ubezpieczeniem może wystąpić zainteresowana osoba lub rolnik, na którego rachunek ta osoba pracuje.

3. Osoba podlegająca ubezpieczeniu na wniosek może w każdym czasie odstąpić od ubezpieczenia, składając oświadczenie w tej sprawie.

Art. 4. 1. Składki na ubezpieczenie za każdego ubezpieczonego opłaca rolnik. Jeżeli działalność rolnicza jest prowadzona na rachunek kilku osób, obowiązek opłacania składki ciąży na nich solidarnie.

2. Obowiązek opłacania składki powstaje z pierwszym dniem kwartału, w którym powstało ubezpieczenie, a ustaje z ostatnim dniem kwartału, w którym ustalo ubezpieczenie.

Art. 5. Przepisy ustawy dotyczące ubezpieczenia rolnika i świadczeń przysługujących rolnikowi stosuje się także do małżonka rolnika, chyba że ten małżonek nie pracuje w gospodarstwie rolnika ani w gospodarstwie domowym bezpośrednio związanym z tym gospodarstwem rolnym.

Art. 6. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

- 1) rolniku — rozumie się osobą fizyczną prowadzącą na własny rachunek działalność rolniczą jako posiadacz (samoistny albo zależny) gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) domownikowi — rozumie się osobę bliską rolnikowi, która:
  - a) ukończyła 16 lat,
  - b) pozostaje z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub zamieszkuje na terenie jego gospodarstwa rolnego albo w bliskim sąsiedztwie,
  - c) stale pracuje w tym gospodarstwie rolnym i nie jest związana z rolnikiem stosunkiem pracy,
- 3) działalności rolniczej — rozumie się działalność w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej, w tym produkcji ogrodniczej, sadowniczej, pszczelarskiej, rybnej i leśnej,
- 4) gospodarstwie rolnym — rozumie się każde gospodarstwo służące prowadzeniu działalności rolniczej,
- 5) dziale specjalnym — rozumie się dział specjalny produkcji rolnej w rozumieniu przepisów podatkowych,
- 6) przepisach emerytalnym — rozumie się przepisy regulujące emerytury i renty przysługujące pracownikom i członkom ich rodzin,

- 7) emeryturze podstawowej — rozumie się kwotę miesięcznej najniższej emerytury, określoną w przepisach emerytalnych,
- 8) wskaźniku wymiaru — rozumie się ustaloną dla określonego świadczenia lub określonej części świadczenia liczbę, wyrażającą stały stosunek tego świadczenia (tej części świadczenia) do emerytury podstawowej, z zaokrągleniem do drugiego miejsca po przecinku; wskaźnik wymiaru służy do obliczania wysokości świadczenia lub jego części w myśl art. 48,
- 9) rencie — rozumie się rentę inwalidzką albo rentę rodzinną,
- 10) emeryturze lub rencie z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin — rozumie się odpowiednie świadczenie, przyznane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy na podstawie ustaw powołanych w art. 99 i 122 albo innych przepisów regulujących świadczenia emerytalno-rentowe dla rolników,
- 11) ubezpieczeniu emerytalno-rentowym — rozumie się ubezpieczenie emerytalno-rentowe określone w ustawie,
- 12) innym ubezpieczeniu społecznym — rozumie się ubezpieczenie społeczne lub zaopatrzenie emerytalne, określone w odrębnych przepisach,
- 13) osobie podlegającej innemu ubezpieczeniu społecznemu — rozumie się osobę będącą pracownikiem zatrudnionym w wymiarze czasu nie niższym niż połowa wymiaru obowiązującego w danym zawodzie albo objętą innymi przepisami o ubezpieczeniu społecznym lub o zaopatrzeniu emerytalnym,
- 14) okresach podlegania określonemu ubezpieczeniu społecznemu — rozumie się tylko takie okresy, za które opłacono przewidziane w odpowiednich przepisach składki na to ubezpieczenie, chyba że osoba obowiązana do ich opłacania została zwolniona z tego obowiązku,
- 15) wójcie — rozumie się także burmistrza lub prezydenta miasta.

Rozdział 2

Zakres podmiotowy ubezpieczenia, składki na ubezpieczenie i świadczenia pieniężne z ubezpieczenia

A. Ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie

Art. 7. 1. Ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu podlega z mocy ustawy:

- 1) rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny,
- 2) domownik rolnika, o którym mowa w pkt 1 — jeżeli ten rolnik lub domownik nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu i nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty.

2. Ubezpieczeniem wypadkowym, chorobowym i macierzyńskim na wniosek obejmuje się innego rolnika lub domownika, jeżeli działalność rolnicza stanowi stałe źródło jego utrzymania.

Art. 8. 1. Za każdego ubezpieczonego opłaca się składkę w równej wysokości, z zastrzeżeniem ust. 3.

2. Wysokość składki za jednego ubezpieczonego ustala się w planie funduszu składkowego stosownie do zasad określonych w art. 77.

3. Na wniosek ubezpieczonego, który jednocześnie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub ma ustalone prawo do emerytury albo renty, pobiera się za niego jedną trzecią składki, o której mowa w ust. 2. W takim przypadku ubezpieczonemu przysługuje tylko jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, przewidziane w art. 9 pkt 1.

4. Prezes Kasy ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” wysokość składki na jeden kwartał lub kilka kolejnych kwartałów co najmniej 14 dni przed pierwszym dniem danego kwartału. Wysokość ta może być ustalona kwotowo albo za pomocą określonego procentu emerytury podstawowej.

5. Na wniosek Rady Rolników Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, w drodze rozporządzenia, może ustanawiać ulgi w wysokości składki, określając szczegółowe zasady i tryb ich przyznawania.

Art. 9. Świadczeniami z ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego są:

- 1) jednorazowe odszkodowanie z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu albo śmierci wskutek wypadku przy pracy rolniczej lub rolniczej choroby zawodowej, zwane dalej „jednorazowym odszkodowaniem”,
- 2) zasiłek chorobowy,
- 3) zasiłek z tytułu urodzenia lub przyjęcia na wychowanie dziecka,
- 4) zasiłek macierzyński.

Art. 10. 1. Jednorazowe odszkodowanie przysługuje:

- 1) ubezpieczonemu, który doznał stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku przy pracy rolniczej lub rolniczej choroby zawodowej,
- 2) osobie najbliższej ubezpieczonemu rolnikowi, nie podlegającej ubezpieczeniu, jeżeli doznała ona takiego uszczerbku wskutek wypadku przy pracy rolniczej, któremu uległa pomagając ubezpieczonemu rolnikowi, nie będąc jego pracownikiem, w pracach związanych z prowadzeniem działalności rolniczej; za osoby najbliższe rolnikowi uważa się jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo, zstępnych rodzeństwa, powinowatych w tej samej linii lub stopniu oraz wychowanków,
- 3) członkom rodziny ubezpieczonego, który zmarł wskutek wypadku przy pracy rolniczej lub rolniczej choroby zawodowej,
- 4) członkom rodziny osoby określonej w pkt 2, która zmarła wskutek wypadku przy pracy rolniczej.

2. Jednorazowe odszkodowanie nie przysługuje osobie, o której mowa w ust. 1 pkt 1 lub 2, jeżeli:

- 1) poszkodowany spowodował wypadek umyślnie albo wskutek rażącego niedbalstwa lub
- 2) poszkodowany, będąc w stanie nietrzeźwości, sam w znacznym stopniu przyczynił się do wypadku.

Art. 11. 1. Za wypadek przy pracy rolniczej uważa się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, które nastąpiło:

- 1) na terenie gospodarstwa rolnego, które ubezpieczony prowadzi lub w którym stale pracuje, albo na terenie gospodarstwa domowego bezpośrednio związanego z tym gospodarstwem rolnym lub

- 2) w drodze ubezpieczonego z mieszkania do gospodarstwa rolnego, o którym mowa w pkt 1, albo w drodze powrotnej, lub
- 3) podczas wykonywania poza terenem gospodarstwa rolnego, o którym mowa w pkt 1, zwykłych czynności związanych z prowadzeniem działalności rolniczej albo w związku z wykonywaniem tych czynności lub
- 4) w drodze do miejsca wykonywania czynności, o których mowa w pkt 3, albo w drodze powrotnej.

2. Na wniosek Rady Rolników Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, w drodze rozporządzenia, może określić, jakie czynności nie wymienione w ust. 1 pkt 3 traktuje się, w zakresie uprawnień do świadczeń z ubezpieczenia z tytułu wypadku przy pracy rolniczej, na równi z czynnościami związanymi z prowadzeniem działalności rolniczej.

Art. 12. Za rolniczą chorobę zawodową uważa się chorobę, która powstała w związku z pracą w gospodarstwie rolnym, jeżeli choroba ta jest objęta wykazem chorób zawodowych określonych w przepisach wydanych na podstawie Kodeksu pracy.

Art. 13. 1. Jednorazowe odszkodowanie przysługujące się:

- 1) osobie, o której mowa w art. 10 ust. 1 pkt 1 lub 2 — na zasadach przewidzianych dla pracownika,
- 2) osobom, o których mowa w art. 10 ust. 1 pkt 3 lub 4 — na zasadach przewidzianych dla członków rodziny pracownika

— w przepisach o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

2. Jednorazowe odszkodowanie ustala się w wysokości proporcjonalnej do określonego procentowo stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu, z tym że najniższa kwota odszkodowania nie może wynosić mniej niż za pięcioprocentowy uszczerbek na zdrowiu. W przypadku śmierci poszkodowanego odszkodowanie przysługuje w wysokości odpowiadającej stuprocentowemu uszczerbkowi na zdrowiu.

3. Na wniosek Rady Rolników Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, w drodze rozporządzenia, może określić szczegółowe zasady ustalania wysokości jednorazowego odszkodowania.

4. Jeżeli nie określono wysokości jednorazowego odszkodowania w trybie przewidzianym w ust. 3, wynosi ono 66% emerytury podstawowej za każdy procent stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu, z uwzględnieniem zwiększeń przewidzianych w przepisach o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

Art. 14. 1. Zasiłek chorobowy przysługuje ubezpieczonemu, który wskutek choroby jest niezdolny do pracy nieprzerwanie co najmniej przez 30 dni.

2. Zasiłek chorobowy przysługuje za okres niezdolności do pracy, jednak nie dłużej niż przez 180 dni.

3. Na wniosek Rady Rolników Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, w drodze rozporządzenia, może określić:

- 1) przypadki, w których zasiłek chorobowy przysługuje przy niezdolności do pracy trwającej nieprzerwanie krócej niż 30 dni,
- 2) szczegółowe zasady ustalania wysokości zasiłku chorobowego.

4. Jeżeli nie określono wysokości zasiłku chorobowego w trybie przewidzianym w ust. 3, wynosi on jedną trzydziestą emerytury podstawowej za każdy dzień niezdolności do pracy.

Art. 15. 1. Z tytułu urodzenia dziecka, a także z tytułu przyjęcia dziecka w wieku do jednego roku na wychowanie, jeżeli w tym czasie został złożony wniosek o przysposobienie, ubezpieczonemu przysługuje jednorazowy zasiłek w wysokości trzykrotnej emerytury podstawowej. Jeżeli ubezpieczeniu podlegają oboje małżonkowie, zasiłek ten przysługuje łącznie obojgu małżonkom.

2. Na wniosek Rady Rolników Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, w drodze rozporządzenia, może określić korzystniejszy sposób ustalania wysokości zasiłku, o którym mowa w ust. 1.

3. Z tytułu urodzenia dziecka ubezpieczonemu przysługuje zasiłek macierzyński w wysokości równej zasiłkowi chorobowemu za okres 8 tygodni, wypłacany łącznie z zasiłkiem, o którym mowa w ust. 1.

B. Ubezpieczenie emerytalno-rentowe

Art. 16. 1. Ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu podlega z mocy ustawy:

- 1) rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny,
- 2) domownik rolnika, o którym mowa w pkt 1.

2. Ubezpieczeniem emerytalno-rentowym na wniosek obejmuje się:

- 1) innego rolnika lub domownika, który podlega ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu, jeżeli złożono wniosek o objęcie go ubezpieczeniem emerytalno-rentowym,
- 2) osobę, która podlegała ubezpieczeniu jako rolnik i zaprzestała prowadzenia działalności rolniczej nie nabywając prawa do emerytury lub renty inwalidzkiej z ubezpieczenia, jeżeli podlegała ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu, ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin lub innemu ubezpieczeniu społecznemu przez okres co najmniej 50 kwartałów.

3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do osoby, która podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub ma ustalone prawo do emerytury albo renty.

Art. 17. 1. Składka kwartalna za każdego ubezpieczonego wynosi jedną czwartą emerytury podstawowej.

2. Za ubezpieczonego, z którym rolnik zawarł umowę według przepisów rozdziału 7, rolnik opłaca składkę w wysokości 75% należności ustalonej w myśl ust. 1.

Art. 18. Świadczeniami z ubezpieczenia emerytalno-rentowego są:

- 1) emerytura rolnicza lub renta inwalidzka rolnicza,
- 2) renta rodzinna,
- 3) emerytury i renty z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin,
- 4) dodatki do emerytur i rent, o których mowa w pkt 1—3,
- 5) zasiłek pogrzebowy.

Art. 19. 1. Emerytura rolnicza przysługuje ubezpieczonemu, który spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnął wiek emerytalny; wiek emerytalny kobiety wynosi 60 lat, a mężczyzny 65 lat,

2) podlegał ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 100 kwartałów, z uwzględnieniem art. 20.

2. Emerytura rolnicza przysługuje także ubezpieczonemu rolnikowi, który spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnął wiek 55 lat, jeśli jest kobietą, albo 60 lat, jeśli jest mężczyzną,
- 2) podlegał ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 120 kwartałów, z zastrzeżeniem ust. 3,
- 3) zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej.

3. Jeżeli zaprzestanie prowadzenia działalności rolniczej jest spowodowane wywłaszczeniem gruntów wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, ich zbyciem na cel uzasadniający wywłaszczenie albo trwałym wyłączeniem, zgodnie z obowiązującymi przepisami, użytków rolnych z produkcji rolniczej z przyczyn niezależnych od rolnika, warunek przewidziany w ust. 2 pkt 3 uważa się za spełniony, jeżeli rolnik podlegał ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 50 kwartałów.

Art. 20. 1. Do okresów ubezpieczenia, wymaganych stosownie do art. 19 ust. 1 pkt 2, ust. 2 pkt 2 i ust. 3, zalicza się okresy:

- 1) podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin w latach 1983—1990,
- 2) prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, przed dniem 1 stycznia 1983 r.,
- 3) pobierania renty inwalidzkiej rolniczej jako renty okresowej, jednak nie więcej niż 2 lata,
- 4) od których zależy prawo do emerytury w myśl przepisów emerytalnych.

2. Okresów, o których mowa w ust. 1 pkt 1—4, nie zalicza się do okresów ubezpieczenia, jeżeli zostały one zaliczone do okresów, od których zależy prawo do emerytury lub renty na podstawie odrębnych przepisów.

Art. 21. 1. Renta inwalidzka rolnicza przysługuje ubezpieczonemu, który jest długotrwale niezdolny do pracy w gospodarstwie rolnym, jeżeli podlegał ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu co najmniej przez okres:

- 1) 4 kwartałów — jeśli długotrwała niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w wieku do 20 lat,
- 2) 8 kwartałów — jeśli niezdolność ta powstała w wieku powyżej 20 lat do 22 lat,
- 3) 12 kwartałów — jeśli niezdolność ta powstała w wieku powyżej 22 lat do 25 lat,
- 4) 16 kwartałów — jeśli niezdolność ta powstała w wieku powyżej 25 lat do 30 lat,
- 5) 20 kwartałów — jeśli niezdolność ta powstała w wieku powyżej 30 lat,
- 6) jakikolwiek — jeśli niezdolność ta powstała wskutek wypadku przy pracy rolniczej lub rolniczej choroby zawodowej

— i jeśli powstanie tej niezdolności przypada na okres podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu lub okres 18 miesięcy od dnia ustania ubezpieczenia, z zastrzeżeniem ust. 3.

2. Ubezpieczonego uważa się za długotrwale niezdolnego do pracy w gospodarstwie rolnym, jeżeli ze względu na pogorszenie się jego stanu zdrowia istnieją przeciwwskazania do osobistego wykonywania niezbędnych prac w danym gospodarstwie rolnym w okresie dłuższym niż 6 miesięcy.

3. Jeżeli ubezpieczony stał się długotrwale niezdolny do pracy w gospodarstwie rolnym przed okresem podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu albo przed okresem zaliczonym do tego okresu, renta inwalidzka przysługuje, o ile okresy te wynoszą co najmniej 20 kwartałów i przypadają w ciągu ostatnich 10 lat przed zgłoszeniem wniosku o rentę inwalidzką.

4. Przy ustalaniu okresu podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu, w myśl ust. 1 i 3, stosuje się odpowiednio art. 20.

Art. 22. 1. Rentę inwalidzką rolniczą przyznaje się jako rentę stałą, jeżeli ubezpieczony osiągnął wiek o 5 lat niższy od wieku emerytalnego lub jest inwalidą I grupy w rozumieniu przepisów emerytalnych. W pozostałych przypadkach renta inwalidzka rolnicza przysługuje jako renta okresowa do czasu odzyskania przez uprawnionego zdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, z zastrzeżeniem ust. 3, lub do czasu objęcia go innym ubezpieczeniem społecznym.

2. W przypadku utrzymywania się u osoby korzystającej z okresowej renty inwalidzkiej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, jeżeli osoba ta nie została objęta innym ubezpieczeniem społecznym, przedłuża się okres, na który przyznano rentę okresową, albo przyznaje się rentę stałą, z uwzględnieniem ust. 1.

3. Jeżeli uprawniony do okresowej renty inwalidzkiej odzyskał zdolność do pracy w gospodarstwie rolnym, lecz zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej (w rozumieniu art. 28 ust. 4), a nie został objęty innym ubezpieczeniem społecznym, renta ta przysługuje mu nadal przez okres jednego roku od dnia odzyskania zdolności do pracy w gospodarstwie rolnym.

Art. 23. Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w porozumieniu z Ministrami Pracy i Polityki Socjalnej oraz Zdrowia i Opieki Społecznej, w drodze rozporządzenia, określa szczegółowe zasady:

- 1) ustalania długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym,
- 2) określania długości okresów, na jakie przyznaje się rentę inwalidzką rolniczą jako rentę okresową,
- 3) przeprowadzania badań kontrolnych w przypadku pobierania takiej renty.

Art. 24. Emerytura rolnicza lub renta inwalidzka rolnicza składa się z części składkowej i części uzupełniającej, ustalonych stosownie do art. 25 i 26. Dla każdej z tych części ustala się wskaźnik wymiaru.

Art. 25. 1. Część składkową ustala się przyjmując po 1% emerytury podstawowej za każdy rok podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu, z uwzględnieniem ust. 2—7. Niepełne lata przelicza się odpowiednio.

2. Do liczby lat, o których mowa w ust. 1, dolicza się liczbę lat:

- 1) podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin w okresie od dnia 1 stycznia 1983 r. do dnia 31 grudnia 1990 r.,
- 2) prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym w okresie od dnia 1 lipca 1977 r. do dnia 31 grudnia 1982 r., za który była opłacana składka na Fundusz Emerytalny Rolników,
- 3) podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu, jeżeli z tego tytułu ubezpieczonemu nie przyznano emerytury lub renty na podstawie odrębnych przepisów,
- 4) prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, przypa-

dających przed dniem 1 lipca 1977 r., jednak nie wcześniej niż 25 lat przed ustaleniem prawa do emerytury rolniczej lub renty inwalidzkiej rolniczej.

3. Jeżeli w okresie, o którym mowa w ust. 2 pkt 1, za rolnika i jego małżonka opłacono roczną składkę na ubezpieczenie społeczne rolników indywidualnych i członków ich rodzin w wysokości wyższej niż przeciętna emerytura podstawowa w danym roku, zamiast jednego roku przyjmuje się okres dłuższy, odpowiadający wskaźnikowi indywidualnego wymiaru składki w danym roku. Wskaźnik ten oblicza się w następujący sposób:

- 1) kwotę opłaconej składki rocznej wymierzonej od hektarów przeliczeniowych i działów specjalnych oraz od osób ubezpieczonych w danym gospodarstwie rolnym, z wyjątkiem domowników, dzieli się przez liczbę tych osób; przy ustalaniu kwoty opłaconej składki wlicza się również kwoty przyznanych ulg i zwolnień, nie wlicza się jednak nie opłaconej części składki za 1990 r., jeżeli jej opłacenie było dobrowolne,
- 2) tak obliczoną kwotę dzieli się przez przeciętną emeryturę podstawową w danym roku.

4. Okresy, o których mowa w ust. 2 pkt 3, przelicza się w wymiarze półtorakrotnym. Nie dotyczy to jednak okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pobierania świadczeń dla bezrobotnych.

5. Za każdy rok przypadający w okresie, o którym mowa w ust. 2 pkt 4, przyjmuje się 0,5% emerytury podstawowej.

6. Jeżeli uprawniony do renty inwalidzkiej rolniczej podlegał ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu — łącznie z okresami, o których mowa w ust. 2 — krócej niż przez 20 kwartałów, przyjmuje się okres opłacania składki 20 kwartałów.

7. Przepisu ust. 6 nie stosuje się, jeżeli całkowita niezdolność do pracy powstała wskutek wypadku przy pracy rolniczej lub rolniczej choroby zawodowej. W takim przypadku uprawnionemu do okresu opłacania składki dolicza się okres dzielący go od osiągnięcia wieku 60 lat.

8. Minister Pracy i Polityki Socjalnej ogłosi w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” przeciętną roczną wysokość emerytury podstawowej w latach 1983—1990.

Art. 26. 1. Część uzupełniająca wynosi 95% emerytury podstawowej, jeżeli liczba lat przyjęta do ustalenia części składkowej, lecz bez uwzględnienia skutków art. 25 ust. 3, jest mniejsza od 20; przy każdym pełnym roku od 20 lat część uzupełniająca zmniejsza się o 0,5% emerytury podstawowej.

2. Część uzupełniająca nie może wynosić mniej niż 85% emerytury podstawowej, a suma części uzupełniającej i części składkowej nie może być mniejsza od emerytury podstawowej, z zastrzeżeniem ust. 3.

3. Jeżeli rolnik nabywa prawo do emerytury rolniczej w wieku o 5 lat niższym od wieku emerytalnego, określoną w myśl ust. 1 część uzupełniająca zmniejsza się o 25% emerytury podstawowej. Tak ustaloną część uzupełniająca zwiększa się o 5% emerytury podstawowej po upływie każdego roku dzielącego uprawnionego od wieku emerytalnego.

Art. 27. 1. Do emerytury rolniczej lub renty inwalidzkiej rolniczej przysługują dodatki:

- 1) rodzinny,
- 2) pielęgnacyjny,
- 3) z tytułu odznaczeń państwowych, kombatancki lub z tytułu tajnego nauczania,

— na zasadach i w wysokości określonych w przepisach emerytalnych oraz w przepisach regulujących zasady przyznawania i wysokość dodatku kombatanckiego i dodatku z tytułu tajnego nauczania.

2. Do emerytury rolniczej lub renty inwalidzkiej rolniczej przysługuje także dodatek z tytułu pracy przymusowej po 1 września 1939 r. w wysokości 2% emerytury podstawowej za każdy rok takiej pracy.

3. Dodatki, o których mowa w ust. 1 pkt 3 i w ust. 2, dolicza się do części składkowej emerytury lub renty, uwzględniając ich wysokość przy ustalaniu wskaźnika wymiaru tej części.

Art. 28. 1. Wypłata emerytury lub renty inwalidzkiej z ubezpieczenia ulega częściowemu zawieszeniu na zasadach określonych w ust. 2—8, jeżeli emeryt lub rencista prowadzi działalność rolniczą.

2. Zawieszenie wypłaty dotyczy:

- 1) części uzupełniającej emerytury rolniczej lub renty inwalidzkiej rolniczej,
- 2) emerytury lub renty inwalidzkiej z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin w części równej 95% emerytury podstawowej

— i obejmuje całość lub określony ułamek tej części świadczenia; ilekroć w ust. 3 i 5—7 jest mowa o zawieszeniu wypłaty w całości, w połowie albo w jednej czwartej — rozumie się odpowiednio zawieszenie wypłaty tej części świadczenia, jej połowy albo jednej czwartej.

3. Wypłata ulega zawieszeniu w całości, jeżeli emeryt lub rencista nie zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej, z zastrzeżeniem ust. 5—7 i 9.

4. Uznaje się, że emeryt lub rencista zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej, jeżeli ani on, ani jego małżonek nie jest właścicielem (współwłaścicielem) lub posiadaczem gospodarstwa rolnego i nie prowadzi działu specjalnego, nie licząc:

- 1) użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych, gruntów pod stawami i gruntów pod zabudowaniami, które ze względu na powierzchnię nie podlegają opodatkowaniu podatkiem rolnym,
- 2) działów specjalnych, od których podatek nie przekracza połowy stawki podatku rolnego z 1 ha przeliczeniowego,
- 3) gruntów wydzierżawionych, na podstawie umowy pisemnej zawartej co najmniej na 10 lat i zgłoszonej do ewidencji gruntów i budynków, osobie nie będącej:
  - a) małżonkiem emeryta lub rencisty,
  - b) jego zstępnym lub pasierbem,
  - c) osobą pozostającą z emerytem lub rencistą we wspólnym gospodarstwie domowym,
  - d) małżonkiem osoby, o której mowa w lit. b) lub c),
- 4) gruntów dzierżawionych z Państwowego Funduszu Ziemi lub z państwowego gospodarstwa leśnego,
- 5) gruntów trwale wyłączonych z produkcji rolniczej na podstawie odrębnych przepisów, w tym zalesionych gruntów rolnych,
- 6) gruntów i działów specjalnych należących do małżonka, z którym emeryt lub rencista zawarł związek małżeński po ustaleniu prawa do emerytury rolniczej lub renty inwalidzkiej rolniczej,
- 7) własności (udziału we współwłasności) nie ustalonej odpowiednimi dokumentami urzędowymi, jeżeli grunty

będące przedmiotem tej własności (współwłasności) nie znajdują się w posiadaniu rolnika lub jego małżonka.

5. Jeżeli ubezpieczony nabył prawo do emerytury rolniczej lub renty inwalidzkiej rolniczej z tytułu wypadku przy pracy rolniczej albo rolniczej choroby zawodowej, przez okres pierwszych dwóch lat wypłata ulega zawieszeniu tylko w połowie.

6. Wypłata ulega zawieszeniu w połowie, jeżeli:

- 1) emeryt lub rencista prowadzi działalność rolniczą z małżonkiem, który nie ma ustalonego prawa do emerytury albo renty i nie spełnia warunków do uzyskania emerytury rolniczej albo renty inwalidzkiej rolniczej, lub
- 2) działalność rolniczą prowadzi wyłącznie współmałżonek emeryta lub rencisty i istnieją szczególne przeszkody w zaprzestaniu prowadzenia tej działalności albo
- 3) emeryt lub rencista prowadzi działalność rolniczą, mając na utrzymaniu niepełnoletniego zstępnego lub wychowanka, który ukończył szkołę podstawową lub 15 lat.

7. Wypłata ulega zawieszeniu w jednej czwartej, jeżeli:

- 1) emeryt lub rencista nie zawarł umowy z następcą stosownie do przepisów rozdziału 7 i nie ma możliwości sprzedaży nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego co najmniej po cenie ustalonej według przepisów o sprzedaży nieruchomości Państwowego Funduszu Ziemi albo
- 2) trwają czynności zmierzające do wywłaszczenia tych nieruchomości, ich wykupu na cel uzasadniający wywłaszczenie albo do trwałego wyłączenia gruntów z produkcji rolniczej na podstawie odrębnych przepisów lub
- 3) nieruchomości te są położone w strefie ochronnej lub na innym obszarze specjalnym, utworzonym na podstawie odrębnych przepisów w związku z wprowadzeniem ograniczeń w użytkowaniu gruntów rolnych albo w celach ochronnych.

8. Jeżeli wypłata ulega zawieszeniu w myśl ust. 3 lub 5, zawieszona jest w całości wypłata dodatku pielęgnacyjnego przysługującego z tytułu ukończenia 75 lat.

9. W przypadku podjęcia działalności rolniczej na gruntach:

- 1) nabytych w drodze dziedziczenia lub
- 2) uprzednio wydzierżawionych co najmniej na 10 lat, jeżeli dzierżawa ustała wcześniej z przyczyn niezależnych od wydzierżawiającego, lub
- 3) odzyskanych w wyniku rozwiązania — z przyczyn niezależnych od uprawnionego — umowy, na podstawie której uprzednio zbył on te grunty

— wypłata nie ulega zawieszeniu przez okres jednego roku.

Art. 29. 1. Renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny zmarłego:

- 1) emeryta lub rencisty mającego ustalone prawo do emerytury albo renty inwalidzkiej z ubezpieczenia,
- 2) ubezpieczonego, który w chwili śmierci spełniał warunki do uzyskania emerytury rolniczej lub renty inwalidzkiej rolniczej; przyjmuje się, że był on długotrwale niezdolny do pracy w gospodarstwie rolnym.

2. Do renty rodzinnej są uprawnieni następujący członkowie rodziny zmarłego:

- 1) dzieci własne, dzieci drugiego małżonka oraz dzieci przysposobione,

2) przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności — także w ramach rodziny zastępczej — wnuki, rodzeństwo i inne dzieci,

3) małżonek (wdowa, wdowiec),

4) rodzice

— jeżeli spełniają warunki do uzyskania takiej renty w myśl przepisów emerytalnych.

Art. 30. 1. Wszystkim uprawnionym członkom rodziny przysługuje jedna renta rodzinna.

2. Jeżeli do renty rodzinnej uprawniona jest jedna osoba, renta wynosi 85% emerytury podstawowej ze zwiększeniem o:

- 1) 50% nadwyżki — ponad kwotę emerytury podstawowej — emerytury lub renty inwalidzkiej z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin, jaka przysługiwała zmarłemu w chwili śmierci, albo
- 2) 50% części składowej emerytury rolniczej lub renty inwalidzkiej rolniczej, która przysługiwała lub przysługiwałaby zmarłemu w chwili śmierci

— z tym że renta rodzinna nie może być niższa od emerytury podstawowej.

3. Za każdą następną osobą uprawnioną renta rodzinna ulega zwiększeniu o 5%.

4. Rentę rodzinną zwiększa się o 10%, jeżeli śmierć nastąpiła wskutek wypadku przy pracy rolniczej lub rolniczej choroby zawodowej.

5. Wysokość renty rodzinnej ustala się za pomocą wskaźnika wymiaru.

6. Renta rodzinna ulega podziałowi między uprawnionych na równe części, jeżeli:

- 1) do renty są uprawnione osoby małoletnie, nad którymi opiekę sprawują różne osoby,
- 2) pełnoletni członek rodziny uprawniony do renty żąda jej podziału,
- 3) zachodzą inne okoliczności uzasadniające podział renty.

Art. 31. 1. Do renty rodzinnej przysługują dodatki przewidziane w art. 27 ust. 1 pkt 1 i 2 oraz dodatek dla sieroty zupełnej.

2. Dodatek dla sieroty zupełnej wynosi 30% emerytury podstawowej.

Art. 32. Wypłata renty rodzinnej, przysługującej bez względu na wiek z tytułu inwalidztwa, ulega częściowemu zawieszeniu, jeżeli uprawniony prowadzi działalność rolniczą. Przepisy art. 28 stosuje się odpowiednio.

Art. 33. 1. W razie zbiegu prawa do emerytury z prawem do renty na podstawie ustawy, uprawnionemu przysługuje jedno świadczenie — wyższe lub wybrane przez uprawnionego.

2. W razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przysługującej na podstawie ustawy z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego, uprawnionemu wypłaca się jedno wybrane przez niego świadczenie, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4.

3. W razie zbiegu prawa do renty inwalidzkiej z ubezpieczenia, jeżeli długotrwała niezdolność do pracy powstała w wyniku wypadku przy pracy rolniczej lub rolniczej choroby zawodowej, z prawem do emerytury lub renty inwalidzkiej z innego ubezpieczenia społecznego, uprawnionemu wypłaca się wyższe świadczenie w całości i połowę drugiego świadczenia.

4. W razie zbiegu prawa do:

- 1) emerytury lub renty inwalidzkiej z ubezpieczenia z prawem do renty inwalidzkiej z tytułu inwalidztwa wojennego, inwalidztwa powstałego wskutek pobytu w obozie koncentracyjnym bądź w łagrze albo z tytułu inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą wojskową lub do renty rodzinnej po osobie uprawnionej do renty inwalidzkiej na podstawie przepisów o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin,
- 2) emerytury lub renty inwalidzkiej z ubezpieczenia z prawem do renty inwalidzkiej z innego ubezpieczenia społecznego z tytułu inwalidztwa powstałego wskutek wypadku przy pracy, wypadku w drodze do pracy lub z pracy albo wskutek choroby zawodowej,
- 3) emerytury lub renty z ubezpieczenia z prawem do świadczenia o charakterze rentowym z instytucji zagranicznej

— zasady wypłaty tych świadczeń określają odrębne przepisy.

Art. 34. Prawo do emerytury lub renty z ubezpieczenia ulega zawieszeniu na zasadach określonych w przepisach emerytalnych. W takim przypadku nie zawieszają się jednak wypłaty części składowej emerytury rolniczej lub renty inwalidzkiej rolniczej albo nadwyżki emerytury lub renty z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin ponad 95% emerytury podstawowej.

Art. 35. 1. Zasiłek pogrzebowy przysługuje osobie, która poniosła koszty pogrzebu po śmierci:

- 1) ubezpieczonego, nie wyłączając osoby podlegającej tylko ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu,
- 2) uprawnionego do emerytury lub renty z ubezpieczenia,
- 3) członka rodziny osoby, o której mowa w pkt 1 lub 2, pozostającego na jej utrzymaniu i spełniającego warunki do uzyskania renty rodzinnej.

2. Jeżeli koszty pogrzebu poniosło kilka osób, zasiłek pogrzebowy ulega podziałowi między te osoby proporcjonalnie do poniesionych kosztów.

3. Zasiłek pogrzebowy wynosi sześciokrotność emerytury podstawowej.

4. W razie zbiegu prawa do zasiłku pogrzebowego na podstawie ustawy z prawem do zasiłku pogrzebowego na podstawie odrębnych przepisów, przysługującej zasilek pogrzebowy na podstawie odrębnych przepisów.

Rozdział 3

Postępowanie w indywidualnych sprawach z zakresu ubezpieczenia

Art. 36. 1. Prezes Kasy wydaje decyzje w sprawach:

- 1) podlegania ubezpieczeniu oraz ustania ubezpieczenia,
- 2) umorzenia lub odroczenia terminu płatności składki,
- 3) ustalenia prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczenia i ich indywidualnego wymiaru,
- 4) zawieszenia prawa do świadczeń,
- 5) zawieszenia lub wstrzymania wypłaty świadczeń oraz wznowienia zawieszonych lub wstrzymanych wypłat,
- 6) zwrotu nienależnie pobranych świadczeń lub umorzenia związanych z tym należności Kasy,
- 7) przyznania odsetek za opóźnienie w wypłacie świadczeń,

8) potrącenia składek na ubezpieczenie lub innych należności ze świadczeń z ubezpieczenia.

2. Prezes Kasy może upoważniać do wydawania decyzji w sprawach, o których mowa w ust. 1, pracowników Kasy. Ponadto Prezes Kasy i Prezes Zakładu mogą postanowić, że określone decyzje będą wydawane, z upoważnienia Prezesa Kasy, przez pracowników Zakładu.

3. Od decyzji w sprawach, o których mowa w ust. 1, a także w przypadku niewydania decyzji, przysługuje odwołanie do sądu w terminach i na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Art. 37. 1. Rolnik jest obowiązany, nie czekając na wezwanie, zgłaszać Kasie osoby podlegające ubezpieczeniu w jego gospodarstwie oraz informować Kasę o okolicznościach mających wpływ na podleganie ubezpieczeniu i o zmianach tych okoliczności.

2. Osoba pobierająca świadczenia z ubezpieczenia jest obowiązana, nie czekając na wezwanie, zgłaszać Kasie okoliczności mające wpływ na wysokość i prawo pobierania tych świadczeń.

3. Organy prowadzące ewidencję gruntów i budynków, organy podatkowe, organy prowadzące księgi wieczyste oraz zarządy gmin są obowiązane udzielać Kasie informacji niezbędnych do ustalenia okoliczności mających znaczenie w sprawach z zakresu ubezpieczenia.

Art. 38. Przy ustalaniu podlegania ubezpieczeniu domniemywa się, że:

- 1) właściciel gruntów zaliczonych do użytków rolnych lub dzierżawca takich gruntów, jeżeli dzierżawa jest zarejestrowana w ewidencji gruntów i budynków, prowadzi działalność rolniczą na tych gruntach,
- 2) podatnik podatku rolnego lub podatku od dochodu z działów specjalnych prowadzi działalność rolniczą w rozmiarze wynikającym z zakresu opodatkowania,
- 3) jeżeli własność lub dzierżawa gruntów, o których mowa w pkt 1, przysługuje kilku osobom lub jeżeli obowiązek podatkowy, o którym mowa w pkt 2, ciąży na kilku osobach — każda z tych osób uczestniczy w prowadzeniu działalności rolniczej,
- 4) osoba bliska rolnikowi, spełniająca warunki określone w art. 6 pkt 2 lit. a) i b), stale pracuje w gospodarstwie rolnym i nie jest związana z rolnikiem stosunkiem pracy — jeżeli okoliczność ta została stwierdzona zgodnym oświadczeniem rolnika i tej osoby.

Art. 39. 1. Decyzją ustalającą podleganie ubezpieczeniu można objąć wszystkich ubezpieczonych, za których składkę opłaca ten sam rolnik.

2. Decyzja ustalająca podleganie ubezpieczeniu powinna zawierać w szczególności:

- 1) określenie rodzaju ubezpieczenia,
- 2) określenie początkowej daty podlegania ubezpieczeniu,
- 3) określenie sposobu obliczania składek kwartalnych, ich opłacania oraz terminów płatności,
- 4) wskazanie rolnika zobowiązanego do opłacania składek albo osób zobowiązanych solidarnie.

3. Prawomocna decyzja ustalająca podleganie ubezpieczeniu jest tytułem egzekucyjnym w zakresie składek na ubezpieczenie.

4. W razie zmiany stanu faktycznego lub stanu prawnego, na którego podstawie wydano decyzję o ustaleniu podlegania ubezpieczeniu, wydaje się nową decyzję. Jeżeli jednak zmianie uległ, z mocy przepisów prawa, tylko sposób obliczania kwartalnych składek, rolnikowi zobowiązanemu do ich opłacania doręcza się informację w tej sprawie; w decyzji zamieszcza się pouczenie o możliwości takiej zmiany.

Art. 40. 1. Składki na ubezpieczenie opłaca się co kwartał. Termin płatności przypada ostatniego dnia pierwszego miesiąca danego kwartału, z zastrzeżeniem art. 50.

2. Jeżeli wysokość składki jest uzależniona od wysokości emerytury podstawowej, przy obliczaniu wysokości składki przyjmuje się kwotę emerytury podstawowej obowiązującą w poprzednim kwartale.

Art. 41. 1. Kasa dokonuje poboru składek na ubezpieczenie.

2. Jeżeli pobór składki następuje w gotówce, inkasentem może być pracownik Kasy lub Zakładu albo inna upoważniona osoba. Jeżeli czynności inkasa nie należą do zakresu obowiązków pracownika, inkasentowi przysługuje prowizja na zasadach określonych w umowie z Kasą.

3. Inkasent jest obowiązany informować rolnika o sposobie obliczania wysokości składek.

Art. 42. Kasa prowadzi ewidencję okresów podlegania ubezpieczeniu i opłacania składek za każdego ubezpieczonego. Osoba zainteresowana ma prawo wglądu do ewidencji w zakresie dotyczącym jej spraw oraz zgłaszania uwag i zastrzeżeń.

Art. 43. 1. Kasa wydaje legitymacje dla ubezpieczonych, emerytów, rencistów oraz członków ich rodzin.

2. Prezes Kasy określa szczegółowe zasady wydawania legitymacji, o których mowa w ust. 1, oraz dokonywania w nich wpisów.

Art. 44. 1. Prawo do świadczeń z ubezpieczenia ustala się na wniosek osoby zainteresowanej albo innej osoby mającej interes prawny w ustaleniu tego prawa.

2. Prawo do świadczeń z ubezpieczenia lub ich wysokość ustala się ponownie, na wniosek osoby zainteresowanej albo z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedstawione nowe dowody lub ujawnione nowe okoliczności, mające wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość.

3. Zmiany w indywidualnym wymiarze świadczeń z ubezpieczenia, wynikające ze zmian w przepisach prawa, ustala się z urzędu.

4. Zawieszenie prawa do świadczeń oraz zawieszenie lub wstrzymanie ich wypłaty stosuje się z urzędu.

5. Wznowienie zawieszonych lub wstrzymanych wypłat świadczenia bądź jego części następuje na wniosek.

Art. 45. 1. W razie zaistnienia wypadku przy pracy rolniczej, poszkodowany oraz rolnik są obowiązani bez zbędnej zwłoki zgłosić Kasie wypadek.

2. Lekarz udzielający pomocy poszkodowanemu jest obowiązany wyjaśnić, w miarę możliwości, co było przyczyną wypadku przy pracy. W szczególności, jeżeli zachodzi przypuszczenie, że poszkodowany w chwili wypadku był w stanie nietrzeźwym, lekarz kieruje poszkodowanego na badanie niezbędne do ustalenia zawartości alkoholu w organizmie.

3. Niedopełnienie przez poszkodowanego bądź rolnika obowiązku wynikającego z ust. 1 lub 2 ocenia się przy ustalaniu okoliczności i przyczyn wypadku, z uwzględnieniem wszystkich okoliczności sprawy.

4. Kasa ustala okoliczności i przyczyny wypadku przy pracy rolniczej. W szczególności osoba upoważniona przez Prezesa Kasy ma prawo dokonać oględzin miejsca i przedmiotów związanych z wypadkiem oraz przeprowadzić dowody z zeznań poszkodowanego i świadków.

5. Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w porozumieniu z Ministrem Zdrowia i Opieki Społecznej, w drodze rozporządzenia, określa szczegółowe zasady i tryb zgłaszania wypadku przy pracy rolniczej oraz ustalania jego okoliczności i przyczyn.

Art. 46. 1. Niezdolność do pracy w celu ustalenia prawa do zasiłku chorobowego stwierdza się na zasadach i w trybie określonych w przepisach o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

2. Orzeczenia dotyczące:

- 1) stałego albo długotrwałego uszczerbku na zdrowiu oraz przyczyn jego powstania,
- 2) długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym,
- 3) terminu badań kontrolnych w przypadkach uzasadniających przyznanie renty inwalidzkiej rolniczej jako renty okresowej,
- 4) zaliczenia do I grupy inwalidów

— w związku z prowadzonym postępowaniem o ustalenie prawa do świadczeń z ubezpieczenia wydaje się w trybie określonym w odrębnych przepisach, obowiązującym w postępowaniu o ustalenie analogicznego prawa do świadczeń przysługujących pracownikom i członkom ich rodzin.

3. Stwierdzenia rolniczej choroby zawodowej dokonują organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej w trybie określonym w przepisach wydanych na podstawie Kodeksu pracy.

Art. 47. 1. Okoliczności, o których mowa w art. 28 ust. 7, ustala się na podstawie zaświadczenia właściwego organu administracji rządowej lub wójta.

2. Spełnienie warunku niemożliwości sprzedaży nieruchomości, w myśl art. 28 ust. 7 pkt 1, stwierdza organ właściwy do sprzedaży nieruchomości Państwowego Funduszu Ziemi.

3. Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, w drodze rozporządzenia, określa szczegółowy tryb postępowania w sprawach, o których mowa w ust. 2, oraz zasady pokrywania kosztów dokonanych czynności przez Kasę, a w uzasadnionych przypadkach — przez wnioskodawcę.

Art. 48. 1. Wysokość świadczenia lub jego określonej części ustala się za pomocą wskaźnika wymiaru, jeżeli przewiduje to ustawa lub jeżeli wysokość ta pozostaje w stałym stosunku do wysokości emerytury podstawowej, a świadczenie nie ma charakteru jednorazowego.

2. Świadczenie, którego wysokość jest ustalona za pomocą wskaźnika wymiaru, wypłaca się w kwocie odpowiadającej iloczynowi tego wskaźnika i aktualnej emerytury podstawowej.

3. W każdym przypadku zmiany wysokości emerytury podstawowej wypłaca się świadczenie, o którym mowa w ust. 1, w odpowiednio zmienionej wysokości, z uwzględnieniem terminów waloryzacji emerytur i rent przysługujących

cych na podstawie przepisów emerytalnych — o czym zawiadamia się uprawnionego.

Art. 49. 1. Wypłata świadczenia z ubezpieczenia następuje przez doręczenie uprawnionemu należnej kwoty za pośrednictwem poczty lub innej osoby. Za zgodą uprawnionego Kasa może stosować inne formy wypłaty.

2. Wypłata świadczenia przysługującego co miesiąc jako świadczenie stałe lub okresowe następuje każdego miesiąca w dniu oznaczonym w decyzji, z zastrzeżeniem ust. 3.

3. Jeżeli miesięczna wypłata świadczeń z ubezpieczenia, o których mowa w ust. 2, nie przekroczyłaby kwoty emerytury podstawowej, świadczenie może być wypłacone z góry, tak aby jedna wypłata była równa co najmniej kwocie najniższej emerytury.

Art. 50. 1. Kasa może potrącać z wypłacanych świadczeń z ubezpieczenia — do wysokości określonej w odrębnych przepisach — zaległe składki na ubezpieczenie społeczne rolników indywidualnych i członków ich rodzin lub na ubezpieczenie, wraz z odsetkami, a także składki na ubezpieczenie za bieżący kwartał; dotyczy to tylko składek za osobę pobierającą świadczenie oraz składek, do których opłacenia zobowiązana jest ta osoba. Ponadto z emerytur i rent mogą być potrącane inne należności na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

2. O dokonywaniu potrącenia orzeka się w decyzji ustalającej prawo do świadczenia albo w odrębnej decyzji.

Art. 51. Egzekucję należności wynikających z prawomocnych decyzji Prezesa Kasy prowadzą organy właściwe do egzekucji zobowiązań podatkowych, przy odpowiednim zastosowaniu przepisów regulujących tę egzekucję.

Art. 52. 1. W sprawach nie uregulowanych w ustawie:

- 1) do składek na ubezpieczenie stosuje się odpowiednio przepisy o zobowiązaniach podatkowych,
- 2) do przyznawania świadczeń z ubezpieczenia i do ich wypłaty stosuje się odpowiednio przepisy regulujące przyznawanie analogicznych świadczeń przysługujących pracownikom i członkom ich rodzin oraz wypłatę tych świadczeń.

2. Zasady zwrotu nienależnie pobranych świadczeń oraz ustalania odsetek za opóźnienie w wypłacie świadczeń określają przepisy o ubezpieczeniu społecznym.

Rozdział 4

Inne sprawy związane z ubezpieczeniem

Art. 53. 1. Osobom podlegającym ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu oraz osobom uprawnionym do emerytury lub renty z ubezpieczenia, a także członkom ich rodzin, przysługują świadczenia lecznicze i położeńnicze, zaopatrzenie w leki, przedmioty ortopedyczne, protezy, środki opatrunkowe i pomocnicze, pobyt w domu opieki społecznej oraz świadczenia związane z rehabilitacją lub przekwalifikowaniem w związku z niezdolnością do pracy w gospodarstwie rolnym.

2. Świadczenia, o których mowa w ust. 1, przysługują:

- 1) ubezpieczonemu nie będącemu emerytem lub rencistą oraz członkom jego rodziny — w zakresie i na warunkach przewidzianych w odrębnych przepisach dla pracowników i ich rodzin,
- 2) emerytowi lub renciście oraz członkom jego rodziny — w zakresie i na warunkach przewidzianych dla osób pobierających emerytury i renty na podstawie przepisów emerytalnych.

Art. 54. 1. Osobom podlegającym ubezpieczeniu, które nie są uprawnione do zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych na podstawie odrębnych przepisów i nie mają ustalonego prawa do emerytury lub renty, przysługują świadczenia rodzinne obejmujące:

- 1) zasiłki na dzieci pozostające na utrzymaniu ubezpieczonego,
- 2) zasiłki pielęgnacyjne na dzieci i innych członków rodziny, pozostających na utrzymaniu ubezpieczonego, wymagających szczególnej opieki.

2. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa szczegółowe zasady korzystania ze świadczeń rodzinnych i ich wysokość. Prawo do zasiłków przewidzianych w ust. 1 pkt 1 może być uzależnione od sytuacji dochodowej w rodzinie ubezpieczonego.

Art. 55. 1. Rolnikowi lub domownikowi albo członkom rodziny zmarłego rolnika lub domownika Prezes Kasy może przyznać, w drodze wyjątku, emeryturę, rentę inwalidzką lub rentę rodzinną, pomimo niespełnienia, wskutek szczególnych okoliczności, warunków określonych w ustawie, jeżeli zainteresowana osoba nie ma niezbędnych środków utrzymania i nie może ich uzyskać ze względu na wiek lub stan zdrowia.

2. Świadczenie przewidziane w ust. 1 przyznaje się w wysokości nie przekraczającej wysokości odpowiedniego świadczenia z ubezpieczenia emerytalno-rentowego.

3. W sprawach nie uregulowanych w ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio przepisy o przyznawaniu i wypłacie emerytury lub renty z ubezpieczenia.

Art. 56. Jeżeli wyłączną lub główną przyczyną wypadku przy pracy rolniczej albo rolniczej choroby zawodowej była wadliwość środka stosowanego przy pracy lub nieprawidłowość świadczonej usługi, za które odpowiedzialność cywilną ponosi osoba nie będąca poszkodowanym lub rolnikiem, na którego rachunek poszkodowany pracował, Prezes Kasy może dochodzić od tej osoby zwrotu wydatków ponoszonych na świadczenia z ubezpieczenia z tytułu wypadku przy pracy albo choroby zawodowej.

Art. 57. Za sporządzenie aktu notarialnego:

- 1) umowy, o której mowa w art. 85,
- 2) umowy darowizny lub dożywocia, zawieranej w związku z zaprzestaniem prowadzenia działalności rolniczej przez rolnika, który ma ustalone prawo do emerytury lub renty inwalidzkiej z ubezpieczenia

— pobiera się opłatę stałą, której wysokość, w drodze rozporządzenia, określa Minister Sprawiedliwości.

Art. 58. 1. Na wniosek właściciela gruntów wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, który ma ustalone prawo do emerytury lub renty z ubezpieczenia, jeżeli zachodzą okoliczności określone w art. 28 ust. 7 pkt 1, wskazaną we wniosku nieruchomość przejmuje się na własność Skarbu Państwa za odpłatnością, która nie może przewyższać wartości tej nieruchomości, ustalonej według przepisów o sprzedaży nieruchomości Państwowego Funduszu Ziemi.

2. Przejęcie nieruchomości i ustalenie odpłatności następuje w drodze decyzji organu właściwego do sprzedaży nieruchomości Państwowego Funduszu Ziemi.

3. Do odpowiedzialności za zobowiązania związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego stosuje się odpowiednio art. 526 Kodeksu cywilnego.

4. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa szczegółowe zasady i tryb postępowania w sprawach, o których mowa w ust. 1.

Rozdział 5

**Organizacja i zakres działania Kasy
oraz Rady Rolników**

Art. 59. 1. Prezesa Kasy powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, złożony w porozumieniu z Radą Rolników.

2. Prezes Kasy może mieć jednego albo dwóch zastępców. Zastępcę Prezesa Kasy powołuje i odwołuje Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej na wniosek Prezesa, złożony po zasięgnięciu opinii Rady Rolników.

3. Prezes kieruje Kasą oraz wykonuje zadania przewidziane w ustawie i zadania wynikające z odrębnych przepisów.

Art. 60. 1. Prezes Kasy zatrudnia pracowników na podstawie umowy o pracę, chyba że odrębne przepisy wymagają zatrudnienia na podstawie powołania.

2. Przy wykonywaniu czynności służbowych pracownicy Kasy korzystają z ochrony prawnej przysługującej funkcjonariuszom państwowym.

3. Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w porozumieniu z Ministrem Pracy i Polityki Socjalnej, w drodze rozporządzenia, określa prawa i obowiązki pracowników Kasy oraz zasady ich wynagradzania.

Art. 61. 1. W ramach Kasy wyodrębnia się centralę, oddziały regionalne, placówki terenowe i inne jednostki organizacyjne.

2. Rada Ministrów nadaje Kasie statut, określający szczegółowe zasady jej organizacji.

Art. 62. 1. Kasa prowadzi działalność w zakresie:

- 1) obsługi ubezpieczonych i świadczeniobiorców w sprawach dotyczących objęcia ubezpieczeniem, składek na ubezpieczenie oraz przyznawania i wypłaty świadczeń z ubezpieczenia,
- 2) zadań określonych w art. 63—66,
- 3) obsługi prac Rady Rolników.

2. W realizacji ubezpieczenia Kasa współdziała z Zakładem. W szczególności Kasa może zlecać Zakładowi dokonywanie określonych czynności, zapewniając odpowiednią refundację kosztów. Zasady i tryb współdziałania określają porozumienia Prezesa Kasy i Prezesa Zakładu.

Art. 63. 1. Kasa prowadzi działalność na rzecz zapobiegania wypadkom przy pracy rolniczej i rolniczym chorobom zawodowym, obejmującą w szczególności:

- 1) analizowanie przyczyn tych wypadków i chorób,
- 2) prowadzenie dobrowolnych nieodpłatnych szkoleń i instruktażu dla ubezpieczonych w zakresie zasad ochrony życia i zdrowia w gospodarstwie rolnym oraz postępowania w razie wypadku przy pracy rolniczej,
- 3) upowszechnianie wśród ubezpieczonych wiedzy o zagrożeniach wypadkami przy pracy rolniczej i rolniczymi chorobami zawodowymi, a także znajomości zasad ochrony życia i zdrowia w gospodarstwie rolnym oraz zasad postępowania w razie wypadku,
- 4) podejmowanie starań o właściwą produkcję i dystrybucję bezpiecznych środków stosowanych w rolnictwie oraz sprzętu i odzieży ochronnej dla rolników.

2. Prezes Kasy, w porozumieniu z Radą Rolników, Ministrem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Mini-

strem Zdrowia i Opieki Społecznej, określa zasady ochrony zdrowia i życia w gospodarstwie rolnym. Zasady te są zaleceniami dotyczącymi wyposażenia gospodarstwa, zabezpieczenia osób pracujących oraz sposobu wykonywania czynności związanych z działalnością rolniczą, ustanowionymi w celu zapobiegania wypadkom przy pracy rolniczej i rolniczym chorobom zawodowym.

Art. 64. Kasa podejmuje działania na rzecz pomocy ubezpieczonym i osobom uprawnionym do świadczeń z ubezpieczenia, wykazującym długotrwałą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym albo zagrożonym taką niezdolnością, w korzystaniu z różnych form rehabilitacji oraz przyzuczenia do innego zawodu lub przekwalifikowania.

Art. 65. Kasa udziela rolnikom informacji o umowach, jakie mogą być zawierane w związku z zamiarem zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej.

Art. 66. 1. Kasa może inicjować i wspierać rozwój ubezpieczeń dobrowolnych dla rolników i członków ich rodzin, prowadzonych przez towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych stosownie do przepisów o działalności ubezpieczeniowej. W szczególności Kasa może udzielać pomocy w powstawaniu i działalności takich towarzystw.

2. Zakres i zasady udzielania pomocy przewidzianej w ust. 1 określa Prezes Kasy w porozumieniu z Radą Rolników lub na jej wniosek.

Art. 67. 1. W skład Rady Rolników wchodzi 50 członków. W chwili rozpoczęcia kadencji co najmniej 30 członków powinno podlegać ubezpieczeniu w pełnym zakresie, a co najmniej 10 członków powinno pobierać emeryturę lub rentę z ubezpieczenia.

2. Kandydatów na członków Rady zgłaszają społeczno-zawodowe organizacje rolników i związki zawodowe rolników indywidualnych o ogólnokrajowym zakresie działania.

3. Członków Rady Rolników powołuje Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej spośród zgłoszonych kandydatów, po przeprowadzeniu konsultacji ze zgłaszającymi organizacjami.

4. Kadencja Rady Rolników trwa 3 lata.

5. Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej przed upływem kadencji Rady Rolników:

- 1) odwołuje członka, jeżeli złożył on rezygnację lub jeżeli o odwołanie wystąpiła organizacja zgłaszająca, o której mowa w ust. 2,
- 2) może, po zasięgnięciu opinii Rady, odwołać członka, jeżeli bez usprawiedliwionych przyczyn nie bierze on udziału w pracach Rady w okresie czterech kolejnych posiedzeń plenarnych lub jeżeli zachodzą istotne przeszkody w jego dalszym udziale w pracach Rady; przed odwołaniem należy, w miarę możliwości, zapoznać się ze stanowiskiem zainteresowanej osoby wobec motywów odwołania.

6. Uzupelnienia składu Rady Rolników w toku kadencji dokonuje się w trybie określonym w ust. 2 i 3.

Art. 68. 1. Strukturę organizacyjną i tryb prac Rady Rolników określa uchwalany przez nią regulamin.

2. Prezes Kasy zwołuje posiedzenia Rady Rolników z własnej inicjatywy lub na żądanie przewodniczącego Rady albo co najmniej dziesięciu jej członków bądź Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

3. W posiedzeniach Rady Rolników uczestniczą z głosem doradczym: Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Minister Pracy i Polityki Socjalnej, Minister Finansów oraz Prezes Kasy lub ich przedstawiciele.

4. Rada Rolników podejmuje uchwały bezwzględna większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków Rady, z tym że w sprawach określonych w art. 11 ust. 2, art. 13 ust. 3, art. 14 ust. 3 i art. 15 ust. 2 jest wymagana większość dwóch trzecich głosów. Regulamin Rady może przewidywać podejmowanie uchwał kwalifikowaną większością głosów także w innych sprawach.

5. Członkowi Rady Rolników przysługuje zryczałtowane wynagrodzenie, obejmujące zwrot poniesionych wydatków i utraconych dochodów w związku z udziałem w pracach Rady, na zasadach określonych przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej po zasięgnięciu opinii Rady.

6. Prezes Kasy zapewnia obsługę prac Rady Rolników.

Art. 69. 1. Rada Rolników ma prawo kontrolować i oceniać działalność Kasy. W tym celu Rada może żądać od Prezesa Kasy informacji i wyjaśnień oraz udostępnienia dokumentów.

2. Prezes Kasy jest obowiązany ustosunkować się do wniosków pokontrolnych oraz innych postulatów Rady Rolników dotyczących działalności Kasy w terminie 14 dni.

Art. 70. W sprawach, o których mowa w art. 8 ust. 5, art. 11 ust. 2, art. 13 ust. 3, art. 14 ust. 3, art. 15 ust. 2 lub art. 82 ust. 2, Rada Rolników przedstawia swój wniosek lub stanowisko wraz z uzasadnieniem, obejmującym w szczególności ocenę skutków finansowych projektowanej regulacji.

Art. 71. Rada Rolników opiniuje projekty:

- 1) aktów prawnych regulujących ubezpieczenie, w szczególności aktów wykonawczych do ustawy, oraz aktów prawnych mających bezpośredni wpływ na funkcjonowanie ubezpieczenia,
- 2) programów działania i planów finansowych Kasy.

Art. 72. Rada Rolników może zaskarżać do Trybunału Konstytucyjnego akty prawne, o których mowa w art. 71 pkt 1, na zasadach i w trybie określonych w odrębnych przepisach.

Art. 73. Rada Rolników może występować do organów administracji państwowej, instytucji państwowych i organów samorządu terytorialnego o podjęcie określonych inicjatyw lub działań w sprawach związanych z ubezpieczeniem. Adresat wystąpienia jest obowiązany udzielić Radzie odpowiedzi w terminie jednego miesiąca.

Art. 74. 1. W terminie do dnia 1 marca każdego roku Prezes Kasy przedstawia Radzie Rolników sprawozdanie z działalności Kasy w poprzednim roku kalendarzowym, które Rada rozpatruje w terminie do dnia 15 kwietnia. Rada Rolników uchwała opinię o sprawozdaniu wraz z ewentualnymi wnioskami.

2. W sprawozdaniu, o którym mowa w ust. 1, zamieszcza się także informację o kierunkach działalności Rady Rolników oraz podjętych przez nią uchwałach i ich realizacji.

3. Prezes Kasy przedstawia sprawozdanie, wraz z opinią Rady Rolników, ministrom wymienionym w art. 68 ust. 3 oraz podaje do wiadomości organizacjom i związkom, o których mowa w art. 67 ust. 2.

Rozdział 6

Gospodarka finansowa

Art. 75. Kasa prowadzi samodzielną gospodarkę finansową na zasadach pełnego rozrachunku.

Art. 76. 1. Tworzy się Fundusz Składkowy Ubezpieczenia Społecznego Rolników, zwany dalej „funduszem składkowym”. Fundusz ten jest osobą prawną; funkcje zarządu pełni z urzędu Prezes Kasy.

2. Podstawy finansowe ubezpieczenia i działalności Kasy stanowią także fundusze: emerytalno-rentowy, administracyjny, prewencji i rehabilitacji oraz rezerwowy, którymi dysponuje Prezes Kasy.

3. Państwo gwarantuje wypłatę świadczeń finansowych z funduszu emerytalno-rentowego.

Art. 77. 1. Fundusz składkowy jest przeznaczony na finansowanie świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego, a także na finansowanie działalności Kasy przewidzianej w art. 66. Ponadto ze środków funduszu składkowego może być pokryty niedobór funduszu administracyjnego w przypadkach przewidzianych w art. 79 ust. 3.

2. Fundusz składkowy tworzy się ze składek na ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie. Składki te powinny zapewnić pełne pokrycie jego wydatków oraz odpowiedniej części odpisów, o których mowa w art. 79 ust. 2 i art. 80 ust. 2.

3. Wydatki na działalność przewidzianą w art. 66 nie powinny przekroczyć 1% planowanych wydatków funduszu w danym roku.

4. W razie powstania niedoboru funduszu składkowego, może być zaciągnięty kredyt bankowy lub pożyczka z funduszu rezerwowego w wysokości niezbędnej do pokrycia niedoboru. Spłatę kredytu lub pożyczki uwzględnia się przy ustalaniu wysokości składki na ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie w okresie spłaty.

Art. 78. 1. Fundusz emerytalno-rentowy jest przeznaczony na finansowanie:

- 1) świadczeń z ubezpieczenia emerytalno-rentowego,
- 2) emerytur i rent z innego ubezpieczenia społecznego, wypłacanych łącznie ze świadczeniami z ubezpieczenia emerytalno-rentowego, wraz z dodatkami,
- 3) świadczeń rodzinnych, o których mowa w art. 54,
- 4) refundacji określonych kosztów Funduszowi Ubezpieczeń Społecznych, jeżeli przepisy emerytalne przewidują taką refundację.

2. Fundusz emerytalno-rentowy tworzy się:

- 1) ze składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe,
- 2) z refundacji ze środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych na pokrycie:
  - a) wydatków na świadczenia z innego ubezpieczenia społecznego, o których mowa w ust. 1 pkt 2,
  - b) wydatków wynikających z art. 25 ust. 2 pkt 3 w związku z art. 25 ust. 4 oraz odpowiedniej części odpisów przewidzianych w art. 79 ust. 2,
- 3) z uzupełniającej dotacji budżetu państwa.

Art. 79. 1. Fundusz administracyjny jest przeznaczony na finansowanie kosztów obsługi ubezpieczenia, z wyjątkiem kosztów pokrywanych ze środków funduszu prewencji i rehabilitacji.

2. Fundusz administracyjny tworzy się z odpisów od funduszu składowego i od funduszu emerytalno-rentowego, w wysokości 4% planowanych wydatków.

3. W razie powstania niedoboru funduszu administracyjnego, jeżeli nie może on być pokryty ze środków funduszu rezerwowego, niedobór ten pokrywa się ze środków funduszu składowego.

Art. 80. 1. Fundusz prewencji i rehabilitacji jest przeznaczony na finansowanie bezpośrednich kosztów osobowych i rzeczowych realizacji zadań Kasy, o których mowa w art. 63 i 64.

2. Fundusz prewencji i rehabilitacji tworzy się z odpisów od funduszu składowego i od funduszu emerytalno-rentowego, w wysokości 1% planowanych wydatków, z wyjątkiem wydatków na świadczenia rodzinne i na świadczenia, o których mowa w art. 78 ust. 1 pkt 2.

Art. 81. 1. Fundusz rezerwowy jest przeznaczony na pokrywanie niedoborów funduszu administracyjnego oraz funduszu prewencji i rehabilitacji.

2. Fundusz rezerwowy tworzy się z nadwyżek funduszy, o których mowa w ust. 1.

3. Środki funduszu rezerwowego mogą być lokowane:

- 1) na rachunkach bankowych z terminowym oprocentowaniem,
- 2) w papierach wartościowych emitowanych lub gwarantowanych przez państwo.

4. Dochody z lokat, o których mowa w ust. 3, zasilają fundusz rezerwowy. Dochody te nie podlegają opodatkowaniu podatkiem dochodowym.

Art. 82. 1. Kasa podejmuje działania na rzecz obniżania kosztów poboru składek na ubezpieczenie oraz kosztów wypłaty świadczeń z ubezpieczenia.

2. Prezes Kasy, w porozumieniu z Radą Rolników lub na jej wniosek, może ustanawiać premie dla rolników płacących składki oraz dla osób pobierających świadczenia, z tytułu wyrażenia zgody na pobór składki lub wypłatę świadczenia w sposób prowadzący do obniżenia kosztów poboru albo wypłaty.

3. Premie, o których mowa w ust. 2, są finansowane z funduszu administracyjnego.

Art. 83. Ministrowie: Finansów, Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Pracy i Polityki Socjalnej określają szczegółowe zasady prowadzenia gospodarki finansowej.

Rozdział 7

Umowa z następcą

Art. 84. Przez umowę z następcą rolnik będący właścicielem (współwłaścicielem) gospodarstwa rolnego zobowiązuje się przenieść na osobę młodszą od niego co najmniej o 15 lat (następcę) własność (udział we współwłasności) i posiadanie tego gospodarstwa z chwilą nabycia prawa do emerytury lub renty inwalidzkiej, jeżeli następca do tego czasu będzie pracował w tym gospodarstwie. Ponadto

umowa z następcą może zawierać inne postanowienia, w szczególności dotyczące wzajemnych świadczeń stron przed i po przeniesieniu przez rolnika własności gospodarstwa rolnego na następcę.

Art. 85. Umowa z następcą, a także umowa w celu wykonania umowy z następcą (przenosząca własność gospodarstwa rolnego na następcę), powinna być zawarta w formie aktu notarialnego.

Art. 86. Warunek pracy następcy w gospodarstwie rolnym uważa się za spełniony także w przypadku usprawiedliwionych lub uzgodnionych z rolnikiem przerw w pracy.

Art. 87. Na żądanie rolnika sąd może rozwiązać umowę z następcą, jeżeli następca bez usprawiedliwionych powodów nie podjął albo zaprzestał pracy w gospodarstwie rolnika, nie wywiązuje się z obowiązków przyjętych w umowie lub postępuje w taki sposób, że nie można wymagać od rolnika, aby spełnił obowiązki względem następcy.

Art. 88. 1. Jeżeli w umowie z następcą albo w umowie zawartej w celu wykonania tej umowy nie postanowiono inaczej, rolnik po przeniesieniu własności gospodarstwa rolnego na następcę może żądać od niego świadczeń przewidzianych w art. 908 § 1 Kodeksu cywilnego, w zakresie uzasadnionym potrzebami rolnika i członków jego rodziny oraz warunkami majątkowymi i osobistymi następcy, z uwzględnieniem jego nakładu pracy w gospodarstwie rolnika i korzyści uzyskanych od rolnika przed objęciem gospodarstwa.

2. Jeżeli rolnik przeniósł własność gospodarstwa rolnego na następcę przed nabyciem prawa do emerytury lub renty, a w umowie z następcą albo w umowie zawartej w celu wykonania tej umowy nie postanowiono inaczej, może on także żądać od następcy, w zakresie określonym w ust. 1, świadczeń pieniężnych w wysokości nie przekraczającej połowy emerytury podstawowej miesięcznie do czasu nabycia prawa do emerytury lub renty.

Art. 89. Na żądanie rolnika sąd, po rozważeniu interesów stron zgodnie z zasadami współżycia społecznego, może rozwiązać umowę przenoszącą własność gospodarstwa rolnego, zawartą w celu wykonania umowy z następcą, jeżeli następca:

- 1) uporczywie postępuje wobec rolnika w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego lub
- 2) dopuścił się względem rolnika albo jednej z najbliższych mu osób rażącej obrazy czci bądź umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu albo wolności, lub
- 3) uporczywie nie wywiązuje się ze swych obowiązków względem rolnika wynikających z umowy lub z przepisów prawa.

Art. 90. Jeżeli rolnik zmarł przed wykonaniem umowy z następcą, który pracował w jego gospodarstwie co najmniej 5 lat, następca może żądać wykonania tej umowy przez spadkobierców rolnika. Roszczenie następcy ma pierwszeństwo przed roszczeniami z tytułu zapisów.

Art. 91. Jeżeli z umowy z następcą nie wynika co innego, do umowy tej stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu cywilnego o umowie przedwstępnej, z wyjątkiem art. 390 § 1.

Rozdział 8

Zmiany w przepisach obowiązujących

Art. 92. W Kodeksie postępowania cywilnego w art. 476 w § 4 kropkę zastępuje się przecinkiem i dodaje wyrazy „a także Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.”

Art. 93. W ustawie z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267, z 1984 r. Nr 52, poz. 268 i 270, z 1986 r. Nr 1, poz. 1, z 1989 r. Nr 35, poz. 190 i 192 oraz z 1990 r. Nr 10, poz. 58 i 60, Nr 36, poz. 206, Nr 66, poz. 390 i Nr 87, poz. 506) po art. 13 dodaje się art. 13¹ w brzmieniu:

„Art. 13¹. Przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty do okresów zatrudnienia, równorzędnych i zaliczalnych dolicza się przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r. okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia.”

Art. 94. W ustawie z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (Dz. U. Nr 52, poz. 268, z 1986 r. Nr 46, poz. 225, z 1988 r. Nr 1, poz. 1, z 1989 r. Nr 7, poz. 45, Nr 10, poz. 53, Nr 35, poz. 192 i Nr 74, poz. 443 oraz z 1990 r. Nr 34, poz. 198) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 1 w ust. 2 po wyrazach „1 ha” dodaje się wyrazy „lub o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 1 ha przeliczeniowy”;
- 2) w art. 3 dodaje się ust. 7 w brzmieniu:

„7. Jeżeli grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego lub grunty, na których jest prowadzony dział specjalny produkcji rolnej, zostały wydzierżawione na podstawie umowy zawartej stosownie do przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, obowiązki podatkowe ciąży na dzierżawcy.”

Art. 95. W ustawie z dnia 29 kwietnia 1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 22, poz. 98, z 1987 r. Nr 21, poz. 123, z 1989 r. Nr 34, poz. 178 i Nr 73, poz. 436 oraz z 1990 r. Nr 3, poz. 16, Nr 6, poz. 95 i Nr 34, poz. 198) w art. 20 w ust. 1 skreśla się wyrazy „a także”, a po wyrazach „innych organizacji zawodowych” dodaje się przecinek i wyrazy „a także Rada Ubezpieczenia Społecznego Rolników”.

Art. 96. W ustawie z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 i Nr 74, poz. 441 oraz z 1990 r. Nr 36, poz. 206) po art. 6 dodaje się art. 6a w brzmieniu:

„Art. 6a. Do ubezpieczenia społecznego rolników stosuje się przepisy niniejszej ustawy, jeżeli ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników nie stanowi inaczej.”

Art. 97. W ustawie z dnia 20 grudnia 1989 r. o utworzeniu urzędu Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (Dz. U. Nr 73, poz. 434) w art. 3 w ust. 1 dodaje się pkt 11 w brzmieniu:

„11) ubezpieczenia społecznego rolników.”

Art. 98. W ustawie z dnia 29 grudnia 1989 r. o zatrudnieniu (Dz. U. Nr 75, poz. 446 oraz z 1990 r. Nr 9, poz. 57 i Nr 56, poz. 323) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 2 w ust. 1 w pkt 8 lit. b) otrzymuje brzmienie:

„b) nie podlega z mocy samego prawa ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników,”
- 2) po rozdziale 3 dodaje się rozdział 3a w brzmieniu:

„Rozdział 3a

Świadczenia przysługujące rolnikom zwalnianym z pracy

Art. 20a. Osobom podlegającym ubezpieczeniu społecznemu rolników, które zostały zwolnione

z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy i nie są uprawnione do świadczeń dla bezrobotnych na podstawie ustawy, przysługują świadczenia na warunkach i w zakresie określonym w niniejszym rozdziale.

Art. 20b. Świadczenia określone w art. 20c przysługują osobie, o której mowa w art. 20a, jeżeli:

- 1) w okresie 12 miesięcy poprzedzających dzień zgłoszenia wniosku o przyznanie świadczenia pozostawała w stosunku pracy co najmniej 180 dni i stosunek ten został rozwiązany z przyczyn dotyczących zakładu pracy,
- 2) podatek z gospodarstwa rolnego lub działu specjalnego nie przekracza kwoty podatku rolnego z 5 ha przeliczeniowych albo w przeliczeniu na jednego członka gospodarstwa domowego nie mającego stałych pozarolniczych źródeł dochodu nie przekracza kwoty podatku rolnego z 1 ha przeliczeniowego.

Art. 20c. Świadczenia obejmują:

- 1) pokrycie składek na ubezpieczenie społeczne rolników za osobę, z którą rozwiązano stosunek pracy, w okresie pierwszych czterech kwartałów po tym rozwiązaniu, z wyłączeniem okresu pobierania zasiłku szkoleniowego,
- 2) przyuczenie do zawodu lub przekwalifikowanie w celu podjęcia zatrudnienia lub działalności gospodarczej poza gospodarstwem rolnym,
- 3) zasiłek szkoleniowy w związku z tym przyuczeniem lub przekwalifikowaniem, w wysokości określonej w art. 18 pkt 1,
- 4) świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, powstałych w związku z odbywaniem tego przyuczenia lub przekwalifikowania,
- 5) jednorazową pożyczkę, o której mowa w art. 13, na podjęcie pozarolniczej działalności gospodarczej, nie wyłączając działalności wytwórczej lub usługowej związanej z rolnictwem.

Art. 20d. Pokrycie składek, przewidziane w art. 20c pkt 1, polega na przekazaniu z Funduszu Pracy na odpowiednie fundusze ubezpieczenia społecznego rolników, na podstawie decyzji kierownika właściwego rejonowego biura pracy wydanej na wniosek rolnika zobowiązanego do zapłacenia składki, kwot należności z tytułu poszczególnych rat kwartalnych. Świadczenie to przysługuje począwszy od najbliższej raty kwartalnej, której wymagalność przypada po dniu rozwiązania stosunku pracy.”

Art. 99. W ustawie z dnia 24 lutego 1990 r. o niektórych warunkach funkcjonowania ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin w 1990 r. (Dz. U. Nr 14, poz. 90) art. 10 skreśla się.

Rozdział 9

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 100. 1. Rolnik lub domownik dobrowolnie kontynuujący ubezpieczenie w myśl przepisów o ubezpieczeniu

społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin, z dniem wejścia w życie ustawy staje się ubezpieczonym na wniosek, chyba że spełnia warunki podlegania ubezpieczeniu z mocy ustawy.

2. Na wniosek złożony do dnia 30 czerwca 1991 r. rolnik lub domownik, który w dniu 31 grudnia 1990 r. podlegał z mocy prawa ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin, a nie podlega ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu lub emerytalno-rentowemu z mocy ustawy w związku ze zmianą zasad podlegania ubezpieczeniu, może zostać objęty ubezpieczeniem z mocą od dnia 1 stycznia 1991 r. Składkę opłaca się za cały okres ubezpieczenia.

Art. 101. Wydanie decyzji ustalającej podleganie ubezpieczeniu przez osobę, która ukończyła lub do dnia 31 marca 1991 r. ukończy wiek emerytalny, może nastąpić dopiero po upływie tego terminu. Jeżeli w tym terminie złożono wniosek o emeryturę lub rentę z ubezpieczenia i zostały spełnione warunki do przyznania tego świadczenia, nie pobiera się składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe za pierwszy kwartał 1991 r.

Art. 102. 1. Składka na ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie, o której mowa w art. 7 ust. 1, wynosi:

- 1) w pierwszym kwartale 1991 r. — 60 000 zł,
- 2) w drugim kwartale 1991 r. — 16% emerytury podstawowej.

2. Począwszy od trzeciego kwartału 1991 r. wysokość tej składki ogłasza się w trybie określonym w art. 8 ust. 4.

Art. 103. 1. Emerytury i renty z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin waloryzuje się w ten sposób, że:

- 1) ustala się wskaźnik wymiaru świadczenia wraz ze zwiększeniami oraz dodatkami z tytułu odznaczeń państwowych, dodatkiem kombatanckim i dodatkiem z tytułu tajnego nauczania, według stanu na dzień 31 grudnia 1990 r.,
- 2) od dnia 1 stycznia 1991 r. świadczenie wypłaca się według tak ustalonego wskaźnika.

2. Przy ustalaniu wskaźnika przewidzianego w ust. 1 dla emerytury lub renty, do której prawo powstało w 1990 r., zwiększenie z tytułu wartości sprzedaży produktów rolnych powiększa się o jedną czwartą.

Art. 104. 1. Emerytury i renty inwalidzkie przysługujące na podstawie art. 23a ustawy powołanej w art. 122 przelicza się w ten sposób, że:

- 1) oblicza się pełną wysokość emerytury lub renty (w pełnej wysokości podstawowej wraz ze zwiększeniami) na dzień 31 grudnia 1990 r. według dotychczasowych przepisów, przy uwzględnieniu art. 103 ust. 2,
- 2) dla tak obliczonej wysokości ustala się wskaźnik wymiaru.

2. Do czasu zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej emeryturę lub rentę, o której mowa w ust. 1, wypłaca się w wysokości wynikającej ze wskaźnika wymiaru, pomniejszonej o 23,75% emerytury podstawowej.

Art. 105. 1. Jeżeli wypłata emerytury lub renty z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin w myśl przepisów obowiązujących w dacie przyznania tego świadczenia nie podlegałaby zawieszeniu, przewidziane w art. 28 zawieszenie wypłaty stosuje się tylko w przypadku, gdy okoliczności uzasadniające zawieszenie nastąpiły po dniu 31 marca 1991 r.

2. Jeżeli dotychczasowe przepisy przewidywały zawieszenie wypłaty emerytury lub renty z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin, a w myśl art. 28 zawieszenie wypłaty dotyczy tylko określonej części tego świadczenia, wznowienie wypłaty pozostałej części następuje na wniosek.

Art. 106. Okresowe renty inwalidzkie, przyznane na podstawie dotychczasowych przepisów, przysługują na zasadach i w wysokości określonych w tych przepisach. Do rent tych stosuje się odpowiednio przepisy ustawy o rencie inwalidzkiej rolniczej, z wyjątkiem art. 28.

Art. 107. 1. Do zbiegu prawa do emerytury lub renty z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego stosuje się przepisy dotychczasowe.

2. Jeżeli emerytura lub renta z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin była dotychczas wypłacana łącznie z emeryturą lub rentą z innego ubezpieczenia społecznego, świadczenia te wypłaca się z funduszu emerytalno-rentowego.

Art. 108. Tracą moc decyzje ustalające warunkowo prawo do świadczeń z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin, jeżeli warunki nabycia prawa nie zostały spełnione przed dniem wejścia w życie ustawy. Osoba zainteresowana może jednak, z chwilą spełnienia wszystkich warunków, ponowić wniosek o załatwienie sprawy według dotychczasowych przepisów, jeżeli nie ubiega się o analogiczne świadczenie z ubezpieczenia.

Art. 109. Sprawy o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin, do których prawo powstało przed dniem wejścia w życie ustawy, wszczęte i nie zakończone przed tym dniem decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, podlegają załatwieniu na zasadach i w trybie określonych dotychczasowymi przepisami. Wnioskodawca może jednak żądać załatwienia sprawy według przepisów ustawy; nie dotyczy to spraw o zasiłek porodowy, zasiłek macierzyński, zasiłek chorobowy, zasiłek pogrzebowy lub o jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy.

Art. 110. 1. Do czasu powołania Prezesa Kasy w trybie określonym w art. 59 ust. 1 Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej powierza wskazanym osobom pełnienie obowiązków Prezesa Kasy i jego zastępców.

2. Do czasu nadania Kasie statutu Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, w porozumieniu z Ministrem Pracy i Polityki Socjalnej, określa tymczasowe zasady organizacji Kasy.

Art. 111. Pierwsza kadencja Rady Rolników rozpoczyna się dnia 1 maja 1991 r.

Art. 112. 1. Znosi się Fundusz Ubezpieczenia Społecznego Rolników. Środki pieniężne Funduszu przekazuje się, w sposób określony przez Ministrów: Finansów, Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Pracy i Polityki Socjalnej, na fundusze tworzone na podstawie ustawy; przekazane środki są dochodami tych funduszy.

2. Do czasu określenia szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej, w myśl art. 83, świadczenia z ubezpieczenia wypłaca się z Funduszu Ubezpieczenia Społecznego Rolników.

Art. 113. Zakład przekazuje Kasie środki rzeczowe w zakresie niezbędnym do realizacji zadań, z uwzględnieniem potrzeb obu instytucji. Szczegółowe zasady i tryb przekazywania określają Ministrowie Pracy i Polityki Socjalnej oraz Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

Art. 114. Właściwe terenowe organy rządowej administracji ogólnej i organy samorządu terytorialnego są obowiązane udzielić, w miarę swoich możliwości, niezbędnej pomocy w tworzeniu oddziałów regionalnych i placówek terenowych Kasy.

Art. 115. Do czasu utworzenia oddziału regionalnego Kasy właściwy miejscowo oddział Zakładu, z upoważnienia Prezesa Kasy, przyznaje, wypłaca i rozlicza świadczenia pieniężne z ubezpieczenia. Przepis art. 62 ust. 2 stosuje się odpowiednio

Art. 116. 1. Na obszarze nie objętym działaniem odpowiedniej placówki terenowej Kasy, do czasu utworzenia takiej placówki, właściwy miejscowo wójt, z upoważnienia Prezesa Kasy:

- 1) wydaje decyzje w sprawach określonych w art. 36 ust. 1 pkt 1 i 2,
- 2) dokonuje czynności przewidzianych dla Kasy, wynikających z art. 37 ust. 1, art. 41, 42 i 45,
- 3) przyjmuje wnioski o przyznanie świadczeń pieniężnych z ubezpieczenia oraz stwierdza okoliczności mające wpływ na ustalenie prawa do tych świadczeń i ich wysokość,
- 4) rozpatruje wnioski o przyznanie świadczeń rodzinnych i w sprawach nie budzących wątpliwości wypłaca te świadczenia, rozliczając je z pobranymi składkami.

2. Zadania określone w ust. 1 są zadaniami zleconymi. Prezes Kasy zapewnia odpowiednie środki finansowe na ich wykonywanie; rozliczenie z tego tytułu następuje łącznie z rozliczeniem pobranych składek.

Art. 117. Umowy dzierżawy, zawarte stosownie do art. 2 pkt 6 lit. b) ustawy powołanej w art. 122, podlegają rejestracji w ewidencji gruntów i budynków. Zgłoszenia umowy do ewidencji dokonuje wójt gminy, w której sporządzono umowę.

Art. 118. 1. Osobie, której przysługuje prawo użytkowania działki gruntu z tytułu przekazania gospodarstwa rolnego Państwu, w myśl dotychczasowych przepisów, na jej wniosek przyznaje się nieodpłatnie własność tej działki.

2. Osobie, której przysługuje prawo do bezpłatnego korzystania z lokalu mieszkalnego i pomieszczeń gospodarskich z tytułu przekazania gospodarstwa rolnego Państwu, w myśl dotychczasowych przepisów, na jej wniosek przyznaje się nieodpłatnie własność działki obejmującej budynek, w których znajdują się ten lokal i te pomieszczenia, o powierzchni niezbędnej do korzystania z tych budynków.

3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się, jeżeli działka nie jest przedmiotem własności Skarbu Państwa lub gminy albo jeżeli przyznanie własności naruszałoby prawa osób trzecich do działki lub budynków, o których mowa w tych przepisach.

4. Decyzje w sprawach określonych w ust. 1 i 2 wydaje organ właściwy do sprzedaży nieruchomości Państwowego Funduszu Ziemi.

5. Skorzystanie z uprawnień przewidzianych w ust. 1 i 2 nie ma wpływu na wysokość emerytury i renty.

Art. 119. 1. Skutki prawne umowy o nieodpłatne przekazanie gospodarstwa rolnego następcy, zawartej w myśl dotychczasowych przepisów, ustala się według tych przepisów.

2. Na żądanie rolnika, który nieodpłatnie przekazał gospodarstwo rolne następcy przed wejściem w życie ustawy, sąd, po rozważeniu interesów stron zgodnie z zasadami współżycia społecznego, może rozwiązać umowę, jeżeli zachodzi jedna z przyczyn określonych w art. 89 pkt 1—3.

Art. 120. Do czasu wydania przepisów wykonawczych do ustawy stosuje się odpowiednio przepisy dotychczasowe, jeżeli nie są sprzeczne z ustawą.

Art. 121. Przepis art. 13¹ ustawy powołanej w art. 93 niniejszej ustawy, w brzmieniu ustalonym w tym artykule, stosuje się do spraw wszczętych po wejściu w życie ustawy. Do spraw wcześniejszych stosuje się zasady dotychczasowe.

Art. 122. Traci moc ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz. U. z 1989 r. Nr 24, poz. 133 i Nr 35, poz. 190 oraz z 1990 r. Nr 14, poz. 90 i Nr 34, poz. 198).

Art. 123. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1991 r., z wyjątkiem art. 61 ust. 2, który wchodzi w życie z dniem 1 czerwca 1991 r.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *L. Wałęsa*

25

USTAWA

z dnia 21 grudnia 1990 r.

o zmianie ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

Art. 1. W ustawie z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. Nr 12, poz. 49 i z 1989 r. Nr 35, poz. 192) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 10:
  - a) w ust. 1 w pkt 3 wyrazy „miast i gmin, miast oraz dzielnic w miastach podzielonych na dzielnice” skreśla się,